

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף ז

[מכאן ע"פ ביאור 'חברותא']

רב עמרם אמר: אפילו אם תאמר כלי שרת מקדשין שלא מדעת. מה שלא קידש כשהחזירו לכלי שקמץ ממנו, **כגון שהחזירו לביסא** [כלי שרת שבו בוללין מנחה] **גדושה**, שהקומץ שהחזיר בולט מעל דפני הכלי, ובכך לא נתקדש, דקדוש צריך שיהא באויר הכלי.

ותמהינן: אם כן, שמדובר שהכלי גדוש, **ומקמץ בתחילה היכי קמץ?** והרי צריך לקמץ מתוך אויר הכלי?

אלא כך הפרוש: **כגון שהחזירו** לקומץ **לביסא טפופה**, לא גדושה ולא חסירה, שכשקמץ בתחלה קמץ מתוך הכלי.

ותמהינן: והרי **כיון דקמץ לה בתחילה עבד ליה גומא** בסולת שהיתה בכלי, **וכי מהדר** את הקומץ, **לגווייה דמנא**, לתוך אותה גומא **קא מהדר ליה**, ואם כן יקדשנו הכלי?

ומתרצינן: כאן **מכי מהדר ליה** לקומץ **מנח ליה אדפנא דמנא**, בצידי הכלי, לצד הגומא, ואחר כך **מניד ליה לכלי ונפל** הקומץ ממילא **לגומא, דנעשה** ההחזרה לתוך הגומא **כמי שהחזירו הקוף** שהרי ממילא נפל הקומץ לגומא ולא החזירו בעצמו, וכשהחזיר הוא עצמו - הרי היה מחוץ לדפני הכלי ולכך לא קידש הכלי.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: ולוקמא להעמיד מה שלא נפסל כשהחזירו לכלי **כגון שהחזירו לכלי המונח על גבי קרקע** שאינו מקדש?

ומתרצת הגמרא, **שמע מינה קומצין מכלי שעל גבי קרקע** וכמו כן מקדשין הקומץ בכלי שעל גבי קרקע.

אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה: בספק שלך קא נגעת במה שנסתפק לחברינו, דאבימי תני מנחות בי - אצל - רב חסדא,

ותמהינן: ואבימי בי רב חסדא תני? והאמר רב חסדא, קולפי טבי - מכות טובות, בלעי - קיבלתי מאבימי בשעה שלמדתי אצלו תורה עלה דהא שמעתא: שום היתומים, שמכריזין על נכסיהם כדי למכרם ביוקר, ובברייתא אחת מבואר שמכריזין שלושים יום ובברייתא אחרת שישים יום, ותירץ אבימי, בא להכריז רצופין, שמכריז כל ימות השבוע, מכריז ל' יום, אבל אם מכריז רק שני וחמישי, מכריז שישים יומי. והיה רב חסדא משבח התירוץ, והכהו אבימי על זה, ורואים מזה שרב חסדא תלמידו של אבימי היה?

ומתריצין: אבימי מסכתא דמנחות אתקרא [נשתכחה] ליה, ואתא קמיה דרב חסדא תלמידו לאדכורי גמריה [להזכירו לימודו].

ותמהינן: ולישלח ליה לרב חסדא וליתי איהו שיבוא הוא אליו?

ומתריצין: סבר אבימי, הכי מסתייעא מלתא טפי לדעת תלמודו משום דביגיעתו הוא מובטח שיצליח שיעתת ומצאת תאמין.

ועתה חוזרת הגמרא לדברי רב זירא בכלי המונח על גבי קרקע, ומביאה הגמרא שכשלמד אבימי מנחות אצל רב חסדא פגע ביה רב נחמן, אמר ליה לאבימי: כיצד קומצין? והיה מונח לפנייהם כלי על גבי קרקע. אמר ליה אבימי, מכלי זה שלפנינו, אם היה של קודש היה אפשר לקמוץ.

אמר ליה רב נחמן, וכי קומצין מכלי שעל גבי קרקע? אמר ליה לא, אלא דמגבה ליה כהן ואז קומץ.

עוד שאל רב נחמן את אבימי: כיצד מקדשין את הקומץ [גירסת צ"ק] אחר הקמיצה? אמר ליה אבימי, נותנה לקומץ לכלי זה שעל גבי קרקע ומקדשו.

ותמה רב נחמן, וכי מקדשין את הקומץ בכלי שעל גבי קרקע? אמר ליה אבימי, לא, אלא דמגבה ליה כהן. אמר ליה רב נחמן: אם כן הוצרכתה לקמיצה ג' כהנים, אחד להגביה הכלי שקומץ ממנו, אחד להגביה הכלי שנותן לתוכו את הקומץ אחר הקמיצה ואחד שיקמוץ, [ואין כהן אחד יכול להחזיק שני הכלים או להחזיק ולקמוץ משום שאין עבודה בשמאל?]

אמר ליה: ותהא צריכה קמיצה אפילו י"ג כהנים כקרבן תמיד, ומה בכך!
איתיביה: מבואר במשנה לקמן גבי פיגול, **זה הכלל: כל הקומץ, והנותן בכלי, המוליך והמקטיר דבר שדרכו לאכול וכו', ואילו "מגביה" את הכלי לא קתני,**
 ומוכח מזה דאין צריך להגביה?

ומתריצין: **תנא סדר העבודות** דקמיצה **נקיט**, אבל הגביה דלאו עבודה חשובה היא - לא פרט התנא.

[עד כאן ע"פ ביאור 'חברותא']

*

בעו מיניה מדרב ששת - מהו לקמוץ מכלי שעל גבי קרקע? האם מותר לעשות קמיצה למנחה כשהיא מונחת על הקרקע, או שצריך שהיא תוחזק בידיים של כהן?

אמר ליה: צא ותראה מה עושים בהיכל בסידור לחם הפנים. בשבת היו נכנסים להיכל ארבעה כהנים. שני כהנים מתוכם מחזיקים את שני הסדרים של הלחמים, כלומר כל כהן מחזיק בידו שש לחמים. ושני כהנים מחזיקים את הבזיכים, כל אחד מחזיק בזיך אחד של לבונה. וארבעה כהנים אחרים היו מקדימים להיכנס להיכל לפניהם, כדי ליטול את הלחמים והבזיכים הישנים. שנים כדי ליטול את שני הסדרים של הלחמים, ושנים כדי ליטול את שני הבזיכין. עד כאן המשנה לקמן.

ואילו מגביה את השולחן לא קתני: והמשנה לא כותבת שצריך עוד כהן כדי להגביה את השולחן בשעה שהכהנים מסלקים ממנו את הבזיכין. והיינו כי מותר לסלק אותם מכלי שעומד על הקרקע.

דהיינו, סילוק הבזיכין דומה לקמיצה של המנחה. שניהם נקראים בפסוק "אזכרה" ושניהם מתירים את השיריים. כי את הלבונה שבבזיכין היו מקטירים על המזבח ובכך היו מתירים את הלחמים באכילה, ואת הקומץ מקטירים ובכך מתירים את שירי המנחה באכילה. מוכח שמוותר לקמוץ מכלי שעומד על הקרקע!

דחייה: לאו אמרת התם סדר עבודות נקט? הכי נמי סדר עבודות נקט! כמו שתירצת למעלה תתריך גם כאן. התנא כתב רק את העבודות החשובות, ולא מנה את כל הכהנים הנצרכים להשלמת העבודות.

תשובה: מי דמי? התם לא וכו': האם המקרים דומים? למעלה התנא לא ספר את הכהנים, אבל כאן הרי הוא מנה ארבעה כהנים, ואם צריך עוד כהן לסילוק הבזיכין הוא היה צריך לכתוב חמשה כהנים. אלא בהכרח שמותר לסלק אותם מהשולחן כשהוא עומד על הקרקע, והוא הדין לקמיצה שמותר לקמוץ מכלי העומד על הקרקע.

*

אמר רבא פשיטא לי: דבר פשוט לי, שמותר לקמוץ את הקומוץ מכלי שעל גבי קרקע, משום שכך מצאנו בסילוק בזיכין, כנ"ל. וכן פשוט לי ש'מקדשין מנחה בכלי שעל גבי קרקע'. כלומר את הסולת שמביא הבעלים מהבית, צריך להניח בכלי שרת ובכך לקדש את המנחה ב'קדושת הגוף'. את הקידוש הזה מותר לעשות בכלי שמונח על גבי קרקע. משום שכך מצאנו בסידור בזיכין, שהיו מניחין אותם על השולחן העומד על הקרקע.

אבל בדבר הבא אני מסתפק -

בעי רבא קידוש קומוץ מאי? לאחר הקמיצה של המנחה צריך 'לקדש' את הקומוץ על ידי הנחתו בתוך כלי שרת. האם ניתן לעשות את הקידוש של הקומוץ כשהכלי מונח על גבי קרקע או לא?

הספק הוא, האם לומדים את קידוש הקומוץ מקידוש המנחה, ואם כן ניתן לעשותו על גבי קרקע. או שלומדים מ'דם' קרבנות, ואם כן אי אפשר לעשותו על גבי קרקע אלא רק כשכהן מחזיק את הכלי בידו.

דהיינו, ארבעת העבודות בדם מקבילות לארבעת העבודות במנחה. שחיטה וכנגדה קמיצה, קבלה וכנגדה קידוש הקומוץ, הולכה, זריקה וכנגד הקטרה. כמו שקבלת הדם בהכרח נעשית באויר, ואי אפשר להניח את המזרק על הקרקע והדם ישפך לתוכו מאליו, כי אז אין כאן 'קבלה'. כך גם בנתינת הקומוץ לכלי, אי אפשר להניחו בכלי שעומד על גבי קרקע.

הדר פשטה, מדם ילפינן לה: לאחר מכן פשט רבא את הספק שלו שלומדים מדם, ואם כן קידוש הקומץ על גבי קרקע פסול.

קושיא: ומי אמר רבא הכי? והא אתמר - **קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש, ורבא אמר קדוש. ואם איתא לילף מדם!** הרי רבא אמר שאם חילק את הקומץ לשני חלקים והניחו בשני כלים, הקומץ קדוש. אך אם רבא לומד קידוש קומץ מדם, הוא היה צריך להיות פסול. כי אם עשה את ה'קבלה' של כמות הדם הנצרכת לתוך שני מזרקים, אין זו 'קבלה'.

תשובה: **הדר ביה רבא מההיא:** רבא חזר בו ממה שאמר שם, ואכן הוא מודה שקומץ שחלקו בשני כלים אינו קדוש.

*

שאלה: **ודם מנלן דלא קדוש לחצאין?** מניין לנו באמת שאם עשה 'קבלה' של הדם בשני כלים פסול?

דתני רב חלפתא בן שאול: לגבי מי חטאת. אם נתן אפר פרה אדומה בשני כלים, שבכל אחד מהם היו מי מעיין שיש בהם פחות מ'כדי הזאה', ואחר כך צירף אותם ביחד, המים לא נתקדשו.

ואיבעיא להו בדם מאי? והסתפקנו מה הדין בדם של חטאת הפנימית, שקיבל את דמה בשני כלים שבכל אחד מהם היה פחות מכדי הזאה, ואחר כך צירף אותם יחד. (כגון שקיבל בכלי אחד כמות דם המספיקה רק לשלוש הזאות, ובכלי השני כמות המספיקה לארבעה הזאות, שהם ביחד שבע הזאות הנצרכות). האם זה נחשב ל'קבלה' של הדם או לא?

והספק הוא. האם הדין במי חטאת הוא 'הלכתא' הלכה למשה מסיני, ומהלכתא לא לומדים למקום אחר. או שאת הדין במי חטאת לומדים מהפסוק "וטבל במים", מהניקוד פתח אנו לומדים שהוא צריך לטבול במים הנזכרים למעלה בפרשה שצריך להזות מהם על הטמא. כלומר שהוא טובל במים שכאשר קידשו אותם באפר פרה הם כבר היו ראויים להזאה והיינו שהיה בהם שיעור הזאה. (כי אם היה מנוקד בשוא "במים" המשמעות היתה שהוא צריך לטבול במים שעכשיו יש בהם שיעור, למרות שכאשר קידשו אותם לא היה בהם שיעור כי נתנו אותם בשני כלים).

ואם כן גם לגבי דם חטאת הפנימית נאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם והיזה" דהיינו שהוא צריך לטבול בדם שכאשר הוא התקבל בכלי כבר היה בו שיעור הזאה. **ואיתמר אמר רבי זריקא:** ופשטנו את הספק מדברי רבי זריקא, שאף בדם שקיבלו בשני כלים ועירבבו, הדם לא התקדש.

אמר רבא: כך כתוב גם בכרייתא. הברייתא דורשת את הפסוק שבהזאת דם חטאת. "וטבל" ולא 'מספג'. דהיינו שלא יקנח את אצבעו בדם שבדפנות הכלי, אלא הוא צריך לטבול אותו בדם. "בדם" עד שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרו כנ"ל. "מן הדם" מן הדם שבענין, כלומר כשהוא מזה את שבע ההזאות, כל הזאה צריכה טבילה מחדש, ואינו יכול להשתמש בדם שבאצבעו להזאה נוספת.

ואיצטריך למיכתב "וטבל", ואיצטריך למכתב "בדם": צריך היה לכתוב את שני הלימודים האלו, ולא היינו יכולים ללומדם זה מזה. כי אם היה כתוב רק "וטבל" היינו חושבים שיכול לטבול בדם שיש בו עכשיו שיעור הזאה, אע"פ שלא היה בו שיעור טבילה והזאה מעיקרו. ולכן כתוב "בדם".

ואם היה כתוב רק "בדם" היינו חושבים שיכול אפילו לספג ולקנח ידו מהדם שבדפנות, ולכן כתוב "וטבל".

שאלה: 'מן הדם שבענין' **למעוטי מאי?** מה הלימוד הזה בא למעט? **תשובה:** **אמר רבא למעוטי שיריים שבאצבע:** שאינו יכול להזות פעם נוספת מדם שנשאר באצבעו מההזאה הקודמת. כפי שביארנו.

מסייע ליה לרבי אלעזר וכו': דברי הברייתא הללו מסייעים למה שאמר רבי אלעזר.

אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא: אומרים תלמידך שאמר רב עמרם, ברייתא הסותרת את דברי רבי אלעזר.

אם היה מזה את דם החטאת וניתזה הזאה מידו. אם הדם ניתז על הבגד לפני שהוא היזה, הדם טעון כיבוס. אבל אם הוא ניתז לאחר שהיזה, אין הדם טעון כיבוס.

מאי לאו: ולכאורה כוונת הברייתא שאם הדם ניתז עד שלא גמר מלהזות את כל ההזאות, הוא טעון כיבוס. אבל אם הוא ניתז לאחר שגמר להזות את כל ההזאות,

אינו טעון כיבוס. מוכח שיכול להזות כמה פעמים באותה טבילה. כי אם לא, הרי מיד לאחר שהזה פעם אחת הדם נפסל, ואם הוא ניתן על הבגד אינו טעון כיבוס!

רבא דוחה: לא, עד שלא וכו': מדובר על הזאה אחת בלבד. וכוונת הברייתא שאם ניתן הדם לפני שיצאה ההזאה מידו, הוא טעון כיבוס. אבל אם הוא ניתן מהשיריים שבאצבעו לאחר שכבר יצאה ההזאה מידו, אינו טעון כיבוס.

איתיביה אביי (- לרבא): כתוב במשנה בפרה, כשהכהן גמר מלהזות את שבע ההזאות מדם הפרה לאחר שחיטתה, הוא מקנח ידו בגופה של פרה (כי גם הדם הזה טעון שריפה). משמע שדוקא כאשר הוא גמר להזות הוא מקנח, אבל לפני שגמר אינו צריך לקנח ויכול להזות את כל שבע ההזאות מטבילה אחת בדם!

אמר ליה (- רבא): כוונת המשנה שאם גמר את כל ההזאות, הוא מקנח את כל ידו בדם של הפרה. אבל אם לא גמר אותם, הוא מקנח רק את אצבעו בין הזאה להזאה.

קושיא: בשלמא גמר מקנח ידו בגופה של פרה: את ידו הוא צריך לקנח בפרה עצמה, כי כתוב "ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה", ואם כן גם הדם טעון שריפה. ולכן כשגמר את כל ההזאות הוא יורד מההר למטה ומקנח ידו בגופה של פרה. אבל לא מובן במה הוא מקנח את אצבעו בין הזאה להזאה? והרי הוא לא יכול לרדת כל פעם מההר לקנח אצבעו בפרה בין הזאה להזאה! **אביי מתרץ:** הוא מקנח בשפת המזרק. כדכתיב "כפורי זהב" לשון 'קינוח', כי היו מקנחים בהם את האצבע בין הזאה להזאה.